

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка**

**Факультет історії, бізнес-освіти та права
Кафедра історії України та всесвітньої історії**

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри**

«28» серпня 2023 року

Робоча програма навчальної дисципліни

**Д Ж Е Р Е Л О З Н А В С Т В О:
ПРАКТИКА РОБОТИ З ІСТОРИЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ**

Третій рівень вищої освіти: *доктор філософії*

Галузь знань: *03 Гуманітарні науки*

Спеціальність: *032 Історія та археологія*

Форма навчання: *денна*

2023 – 2024 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Джерелознавство: практика роботи з історичними джерелами» розроблена на основі освітньо-наукової програми «Історія та археологія», третього рівня вищої освіти, ступеня вищої освіти «доктор філософії», галузі знань 03.«Гуманітарні науки», спеціальності 032. «Історія та археологія».

Розробник: **Чорний О. В.**, доцент кафедри історії України та всесвітньої історії, кандидат історичних наук, доцент.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри історії України та всесвітньої історії Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Протокол № 2 від 28 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри історії України
та всесвітньої історії

Бабак О. І.

Робоча програма навчальної дисципліни «Джерелознавство: практика роботи з історичними джерелами» для слухачів освітньо-наукової програми «Історія та археологія», третього рівня вищої освіти, ступеня вищої освіти «доктор філософії», галузі знань 03.«Гуманітарні науки», спеціальності 032. «Історія та археологія». – ЦДУ імені В. Винниченка, 2023. – 16 с.

© Чорний О. В., 2023 р.

© ЦДУ імені В. Винниченка, 2023 р.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань: 03 Гуманітарні науки	Вибіркова
Індивідуальне навчально-дослідне завдання: підготовка статті (за бажанням)	Спеціальність: 032 Історія та археологія	Рік підготовки
Загальна кількість годин – 105		2-й
		Семестр
		4-й
		Лекції
	Освітньо-наукова програма: «Історія та археологія»	20 год.
		Практичні, семінарські
		16 год.
		Лабораторні
		–
		Самостійна робота
		69 год.
		Індивідуальні завдання:
		–
		Вид контролю:
		Залік
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Третій рівень вищої освіти: (доктор філософії)	

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: навчити слухачів практичній роботі з історичними джерелами при підготовці наукових досліджень з історії.

Завдання курсу:

- розширити понятійний і термінологічний апарат історика-дослідника;
- навчитися типологізувати історичні джерела;
- сформувати навички пошукової, аналітичної та самостійної роботи з історичними джерелами різних типів;
- здобути навички джерелознавчої критики різних типів історичних джерел;
- ознайомитися з правилами підготовки історичних джерел до публікації;

- навчитися групувати та аналізувати джерела в межах конкретної історичної проблематики або теми;
- навчитися реконструювати історичні події або явища на основі різних видів історичних джерел.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Загальні	Фахові
<p>ЗК 1. Здатність до критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем.</p> <p>ЗК 2. Готовність використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації українською та іноземними мовами в усній і письмовій формі.</p> <p>ЗК 3. Здатність створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження або інші передові вчення такої якості, що відповідають вимогам національного та міжнародного рівнів, до діяльності в інтернаціональних дослідницьких групах.</p> <p>ЗК 4. Здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування нових ідей (креативність) під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, в тому числі і в міждисциплінарних галузях.</p> <p>ЗК 5. Готовність дотримуватись етичних норм у професійній діяльності.</p> <p>ЗК 6. Здатність до самоорганізації, планування й розв'язання задач власного професійного й особистого зростання.</p> <p>ЗК 7. Здатність працювати автономно.</p> <p>ЗК 8. Здатність знаходити, обробляти та критично аналізувати інформацію з різних джерел.</p> <p>ЗК 9. Знання і розуміння предметної області та розуміння професії.</p> <p>ЗК 10. Здатність до фахового спілкування з непрофесіоналом у галузі.</p> <p>ЗК 11. Здатність до розроблення та управління проектами.</p> <p>ЗК 12. Здатність адаптуватися та діяти в нових ситуаціях і впоратися з тиском</p>	<p>ФК 1. Володіти найбільш передовими, концептуальними та методологічними знаннями за спеціальністю 032 «Історія та археологія», уміння застосовувати їх у власних дослідженнях.</p> <p>ФК 4. Здатність розробляти та реалізовувати власні науково-дослідні проекти, які дозволяють розв'язувати значущі наукові, соціальні, культурні, етичні проблеми і дають можливість переосмислити і створити нове знання.</p> <p>ФК 5. Здатність до комунікації з широкою науковою спільнотою та громадськістю у своїй та суміжних галузях наукової та професійної діяльності.</p> <p>ФК 6. Здатність ініціювати наукові проекти у галузі історичної науки та у професійній сфері діяльності, проявляти лідерство та автономність на всіх етапах їх реалізації.</p> <p>ФК 7. Здатність визначати ступінь об'єктивності фактологічної основи минулих подій в різних видах джерел, встановлювати та оцінювати достовірність та репрезентативність джерельної інформації.</p> <p>ФК 8. Здатність дотримуватись етичних і моральних норм, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.</p> <p>ФК 9. Готовність до професійної діяльності, з урахуванням особливостей фаху історика та актуальних проблем сучасної гуманітаристики.</p> <p>ФК 10. Здатність до популяризації науково-історичного знання.</p> <p>ФК 11. Готовність до роботи з ресурсами, необхідними для докторського дослідження.</p>

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

- Володіти джерелознавчим термінологічно-понятійним апаратом;

- Знати основні типи і види історичних джерел;
- Уміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами;
- Уміти самостійно шукати та аналізувати історичні джерела у межах конкретної історичної проблеми або теми;
- Володіти навиками джерелознавчої критики різних типів історичних джерел;
- Самостійно реконструювати історичні події або явища на основі різних видів історичних джерел;
- Планувати та виконувати наукові дослідження з історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Історичні документи та їхня роль у підготовці наукової продукції з історії. Класифікація історичних джерел. Поняття «історичне джерело», «історичне дослідження», «творча майстерня історика-дослідника». Функції історичних джерел. Історичні джерела як основа історичних знань та досліджень з історії. Поняття «класифікація історичних джерел». Основні підходи до кваліфікації історичних джерел: за походженням, за інформативним потенціалом, за місцем зберігання. Сучасні принципи класифікації джерел. Класифікація історичних джерел за типами. Усні джерела. Матеріальні джерела. Писемні джерела. Візуальні джерела.

Тема 2. Усні джерела. Методика роботи з усними джерелами в творчій лабораторії дослідника. Поняття «усне джерело». Усні джерела та усна народна творчість. Народний фольклор та його місце в історичних дослідженнях. Давній і сучасний фольклор. Метод усної історії: його переваги та недоліки. Основи фіксації, обробки та введення у науковий обіг усних джерел. Інформативний потенціал усних джерел. Усні джерела і недавні історичні події. Усні джерела і відносно давні історичні події. Усноісторичні дослідження в системі наукових досліджень з історії.

Тема 3. Матеріальні джерела. Специфіка роботи з археологічними матеріалами та пам'ятками матеріальної культури. Поняття «матеріальні джерела» та «пам'ятки матеріальної культури». Матеріальні джерела як основа для осягнення історії людства дописемного періоду та раннього писемного часу. Класифікація і датування матеріальних джерел. Основи роботи з матеріальними джерелами. Правила роботи з виробами з каменю, дерева, кістки, з керамікою, з палеометалами, з нумізматичними знахідками, з виробами з заліза, шкіри, скла та коштовних матеріалів. Правила уведення у науковий обіг матеріальних джерел та їхня інтерпретація в історико-археологічних дослідженнях. Особливості роботи з пам'ятками матеріальної культури – з пам'ятками сакрального та образотворчого мистецтва, пам'ятками фортифікації, архітектури та некрополістики. Інформативний потенціал матеріальних джерел.

Тема 4. Писемні джерела та їхнє місце в творчій майстерні історика. Поняття «писемні джерела». Способи письмової фіксації інформації: графіті, вузлове письмо, клинопис, ієрогліфічне письмо, уставне, напівуставне та скорописне письмо, машинописи, електронні документи. Класифікація писемних джерел. Види писемних джерел: опубліковані та неопубліковані пам'ятки і документи. Палеографія і писемні джерела. Історія публікації писемних джерел. Пошук та публікація писемних джерел. Правила уведення у науковий обіг писемних пам'яток та окремих документів. Базові засади джерелознавчої критики писемних джерел. Основні алгоритми роботи з писемними пам'ятками. Інформативний потенціал писемних джерел.

Тема 5. Особливості роботи з археографічними джерелами. Поняття «археографічні джерела». Основні правила публікації писемних пам'яток та історичних документів. Зовнішня та внутрішня критика писемних джерел при підготовці їх до публікації. Види і типи опублікованих документів. Археографічні джерела та їхня джерелознавча критика. Достовірність опублікованих джерел та пошук доказів їхньої автентичної передачі під час публікації. Основні ознаки достовірності уведених до наукового обігу документів. Проблема і труднощі наукової адаптації давніх текстів. Принципи пошуку потрібної джерельної інформації в опублікованих документах. Переваги і недоліки археографічних видань. Інформативний потенціал опублікованих документів. Археографічна діяльність архівних установ, наукових інститутів, істориків-дослідників.

Тема 6. Архівні документи та їхнє місце в науковій роботі історика-дослідника. Поняття «архівні документи». Структура архівних закладів в Україні: центральні, обласні, районні, галузеві, поточні та приватні архіви. Правила зберігання документів в архівах. Архівні колекції. Фонди та фондоутворюючі принципи в архівних установах. Види архівних документів. Правила роботи з архівними колекціями та архівними документами. Основні навички роботи дослідника з архівними колекціями. Переваги та недоліки роботи з архівними документами. Алгоритми роботи зі скорописними та машинописними документами, з електронними копіями. Археографічна робота в архівах: планові та рятувальні археографічні публікації. Інформативний потенціал архівних документів.

Тема 7. Візуальні джерела та особливості роботи з ними істориків-дослідників. Поняття «візуальні джерела». Види візуальних джерел: рисунки, гравюри, літографії, історичні портрети, картографічні документи, фотографії, кінохроніки, відеозаписи. Роль візуальних джерел у підготовці досліджень з історії. Візуальні джерела і популяризація історії. Візуальні джерела і художня культура. Місце візуальних джерел у реконструкції давньої, середньовічної та модерної історії. Місця зберігання візуальних джерел. Атрибуція візуальних джерел. Правила роботи дослідника з візуальними джерелами. Переваги та недоліки роботи з візуальними джерелами. Інформативний потенціал візуальних джерел.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин			
	денна форма			
	Усього	У тому числі		
Л		С	СРС	
1	2	3	4	5
Тема 1. Історичні документи та їхня роль у підготовці наукової продукції з історії. Класифікація історичних джерел.	14	2	2	10
Тема 2. Усні джерела. Методика роботи з усними джерелами в творчій лабораторії дослідника.	14	2	2	10
Тема 3. Матеріальні джерела. Специфіка роботи з археологічними матеріалами та пам'ятками матеріальної культури.	14	2	2	10
Тема 4. Писемні джерела та їхнє місце в творчій майстерні історика.	16	4	2	10
Тема 5. Особливості роботи з археографічними джерелами.	16	4	2	10
Тема 6. Архівні документи та їхнє місце в науковій роботі історика-дослідника.	18	4	4	10
Тема 7. Візуальні джерела та особливості роботи з ними істориків-дослідників.	13	2	2	9
ІНДЗ				
ІНДЗ	–	–	–	–
Усього годин	105	20	16	69

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Історичні документи та їхня роль у підготовці наукової продукції з історії. Класифікація історичних джерел.	2
2.	Тема 2. Усні джерела. Методика роботи з усними джерелами в творчій лабораторії дослідника.	2
3.	Тема 3. Матеріальні джерела. Специфіка роботи з археологічними матеріалами та пам'ятками матеріальної культури.	2
4.	Тема 4. Писемні джерела та їхнє місце в творчій майстерні історика.	4
5.	Тема 5. Особливості роботи з археографічними джерелами.	4
6.	Тема 6. Архівні документи та їхнє місце в науковій роботі історика-дослідника.	4
7.	Тема 7. Візуальні джерела та особливості роботи з ними істориків-дослідників.	2
	Разом	20

4.2. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Історичні документи та їхня роль у підготовці наукової продукції з історії. Класифікація історичних джерел.	2
2.	Тема 2. Усні джерела. Методика роботи з усними джерелами в творчій лабораторії дослідника.	2
3.	Тема 3. Матеріальні джерела. Специфіка роботи з археологічними матеріалами та пам'ятками матеріальної культури.	2
4.	Тема 4. Писемні джерела та їхнє місце в творчій майстерні історика.	2
5.	Тема 5. Особливості роботи з археографічними джерелами.	2
6.	Тема 6. Архівні документи та їхнє місце в науковій роботі історика-дослідника.	4
7.	Тема 7. Візуальні джерела та особливості роботи з ними істориків-дослідників.	2
	Разом	16

4.4. Завдання для самостійної роботи

Підготувати план-проспект джерелознавчого розділу або пункту в межах теми виконуваного дисертаційного дослідження та список джерел до нього, оформлений відповідно до діючого держстандарту. Виконане завдання самостійної роботи оцінюється максимально у **40 балів**.

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання полягає у підготовці наукової статті за темою дисертації (виконується *за бажанням*). ІНДЗ оцінюється додатковими **10 балами**.

4.6. Методи навчання

Основні форми освітнього процесу при вивченні дисципліни «Джерелознавство: практика роботи з історичними джерелами»:

- аудиторні заняття;
- самостійна робота студентів;
- робота студентів у науковій бібліотеці Університету та з рекомендованими ресурсами в мережі Інтернет;
- контрольні заходи.

Види навчальної роботи студентів:

- лекція;
- семінарське заняття;
- консультація;
- залік.

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні **методи навчання**:

Організації подачі знань: словесні (лекція, пояснення, розповідь); наочні (презентація, ілюстрація, відвідування Державного архіву Кіровоградської області

та відділу стародруків Обласної універсально-наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського).

Організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: проблемного викладу; дослідницький; репродуктивний; навчальної дискусії;

Організації стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності: формування знань; формування умінь і навичок; закріплення та застосування знань; контроль та самоконтроль.

Організації самостійної розумової діяльності: проблемний; частково-пошуковий; дослідницький; письмового контролю, самоконтролю.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Оцінювання результатів навчальної діяльності здійснюється шляхом поточного та підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль – це оцінювання навчальних досягнень здобувачів (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять) та їхньої активності на занятті.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем.

Критеріями оцінки є:

Усні відповіді:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, вміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за виступ з питання певної теми на семінарському занятті для студентів *денної форми* навчання становить **5 балів**.

Бали за виступ на семінарському занятті нараховуються наступним чином:

5 балів: студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на джерела. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези та вільно дискутує;

4 бали: студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, з коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей;

3 бали: студент засвоїв матеріал на середньому (репродуктивному) рівні: може лише відтворити навчальний матеріал, засвоєний на лекції або опрацьований самостійно (законспектований) без критичного осмислення, на рівні переказу, можливо, навіть, за допомогою викладача; іноді порушує логіку викладу, припускається помилок.

1–2 бали: виставляється студентам, які старанно працюють упродовж всього семінарського заняття: роблять вдалі доповнення, виправляють неточності, задають питання доповідачам, беруть участь у колективних обговореннях.

Студенти, які не з'явилися на заняття (з поважних чи інших причин) мають право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

ПІДСУМКОВИЙ (СЕМЕСТРОВИЙ) КОНТРОЛЬ

Підсумковою формою контролю з дисципліни «Джерелознавство: практика роботи з історичними джерелами» є *залік*, який проводиться відповідно до навчального процесу.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (**max. 100 балів**) визначається як сума балів поточного контролю (**max. 60 балів**) та контролю самостійної роботи слухачів (**max. 40 балів**).

Поточний контроль – перевірка та облік знань, умінь і навичок слухачів під час аудиторних занять. Контроль самостійної роботи – оцінювання плану-перспективу джерелознавчого розділу або пункту в межах теми виконуваного дисертаційного дослідження та списку джерел до нього, оформленого відповідно до діючого держстандарту.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Поняття “історичне джерело”, “історичне дослідження”, “творча майстерня історика-дослідника”.
2. Функції історичних джерел.
3. Історичні джерела як основа історичних знань та досліджень з історії.
4. Класифікація історичних джерел.
5. Поняття “усне джерело”.
6. Метод усної історії: переваги та недоліки.
7. Основи фіксації, обробки та введення у науковий обіг усних джерел.
8. Інформативний потенціал усних джерел.
9. Поняття “матеріальні джерела” та “пам’ятки матеріальної культури”.
10. Матеріальні джерела як основа для досягнення історії дописемного періоду та раннього писемного часу.
11. Класифікація і датування матеріальних джерел.
12. Правила і принципи роботи з матеріальними джерелами.
13. Правила уведення у науковий обіг матеріальних джерел та їхньої інтерпретація в історико-археологічних дослідженнях.
14. Особливості роботи з пам’ятками матеріальної культури.
15. Інформативний потенціал матеріальних джерел.
16. Поняття “писемні джерела”.
17. Класифікація писемних джерел.
18. Види писемних джерел: опубліковані та неопубліковані пам’ятки і документи.
19. Палеографія і писемні джерела.
20. Пошук та публікація писемних джерел.
21. Правила уведення у науковий обіг писемних пам’яток та окремих документів.
22. Базові засади джерелознавчої критики писемних джерел.
23. Основні алгоритми роботи з писемними пам’ятками.
24. Інформативний потенціал писемних джерел.
25. Поняття “археографічні джерела”.
26. Зовнішня та внутрішня критика писемних джерел при підготовці їх до публікації.
27. Основні ознаки достовірності уведених до наукового обігу документів.
28. Проблема наукової адаптації давніх текстів і труднощі пов’язані з цим.
29. Переваги і недоліки археографічних видань.
30. Інформативний потенціал опублікованих документів.
31. Археографічна діяльність архівних установ, наукових інститутів, істориків-дослідників.
32. Поняття “архівні документи”.
33. Фонди та фондоутворюючі принципи в архівних установах.
34. Види архівних документів.
35. Правила роботи з архівними колекціями та архівними документами.
36. Основні навички роботи дослідника з архівними колекціями.
37. Переваги та недоліки роботи з архівними документами.

38. Алгоритми роботи зі скорописними та машинописними документами, з електронними копіями.
39. Археографічна робота в архівах: планові та рятувальні публікації документів.
40. Інформативний потенціал архівних документів.
41. Поняття “візуальні джерела”.
42. Види візуальних джерел.
43. Роль візуальних джерел у підготовці досліджень з історії.
44. Візуальні джерела і популяризація історії.
45. Місце візуальних джерел у реконструкції давньої, середньовічної та модерної історії.
46. Місця зберігання візуальних джерел.
47. Правила атрибуції візуальних джерел.
48. Правила роботи дослідника з візуальними джерелами.
49. Переваги та недоліки роботи з візуальними джерелами.
50. Інформативний потенціал візуальних джерел.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота (оскільки поточне оцінювання на семінарських заняттях визначено балами від 1 до 5, при підрахунку загальних балів передбачено застосування коефіцієнту на їхнє подвоєння. Тобто, якщо слухач набере максимальних 30 балів за семінарські заняття, то при підрахунку загальних залікових балів вони будуть подвоєні)								Сума
Тема № 1	Тема № 2	Тема № 3	Тема № 4	Тема № 5	Тема № 6	Самостійна робота	ІНДЗ	100
5×2	5×2	5×2	5×2	5×2	5×2	40	10 *	

*Індивідуальне науково-дослідне завдання *не обов'язкове!!!*

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна

Архівознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів України / За ред. Я. С. Калакури. – К., 1998. – 316 с.

Воронов В. І. Джерелознавство історії України. Курс лекцій. – Дніпропетровськ, 2003. – 336 с.

Джерелознавство історії України: Довідник: Навчальний посібник для студентів вузів / Я. С. Боровський, М. Я. Варшавчик, І. Н. Войцехівська та ін.; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; КНУТШ. – К., 1998. – 212 с.

Заикульняк Л. Методологія історії: Від давнини до сучасності. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 1999. – 226 с.

Заикульняк Л. О. Вступ до методології історії. – Львів, 1996. – 94 с.

Історичне джерелознавство: Підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. – К.: Либідь, 2002. – 488 с.

Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Курс лекцій. – Львів: Світ, 1999. – 352 с. – Посилання для скачування: <http://resource.history.org.ua/item/0007089>

Нариси історії архівної справи в Україні / За загал. ред. І. Б. Матяш та К. І. Климової. – К., 2002. – 612 с.

Чорний О. В. Джерелознавство вітчизняної історії. Короткий словник-довідник для студентів напряму підготовки 6.020302 Історія – Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2013. – 80 с.

Додаткова

Бездрабко В. В. Текстологія історична [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Tekstolohiia>

Боряк Г. В., Дубровіна Л. А. Археографія [Електронний ресурс] / Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2003. – 688 с.: іл. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Arkheohrafiia>

Дашкевич Я. Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Упорядн.: А. Гречило, М. Капраль, А. Фелонюк. Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. – Львів: Літературна агенція “Піраміда”, 2011. – 792 с. – Посилання для скачування: <http://resource.history.org.ua/item/0009651>

Джерелознавство історії України: довідник / Ред. кол.: Боряк Г. В., Войцехівська І. Н., Калакура Я. С. (заст. голови), Павленко С. Ф., Слюсаренко А. Г., Сохань П. С. Київський університет ім. Т. Шевченка, Кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичної науки; НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1998. – 212 с. – Посилання для скачування: <http://resource.history.org.ua/item/11016>

Затилюк Я. В. Фальсифікат історичного джерела [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=falsyfikat_istorychnogo_dzherela

Коляструк О. А. Документи особового походження як джерела з історії повсякденності // Український історичний журнал. – 2008. – № 2. – С. 145–153. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2008_2_145

Коляструк О. Візуальні документи як особливі джерела історії повсякденності // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – 2008. – 14. – С. 259–264. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/xxx_2008_14_259

Маркітан Л. П. Інформаційний потенціал кінофотовідеодокументів як історичного джерела // Український історичний журнал. – 2002. – № 5. – С. 34–49. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2002_5_34

Маркітан Л. П. Друга світова війна в документальних фільмах Олександра Довженка // Український історичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 192–196. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2005_3_192

Маркітан Л. Іконографія в системі СІД // Історіографічні дослідження в Україні. – 2000. – 10. – С. 178–191. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/graf_2000_10_1_178

Маркітан Л. Роль кінофотоментів У поширенні історичних знань // Спеціальні історичні дисципліни. – 1999. – 3. – С. 156–168. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/sid_1999_3_156

Маркітан Л. Фонодокументи: джерелознавчий аспект // Спеціальні історичні дисципліни. – 1998. – 2. – С. 119–127. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/sid_1998_2_119

Папакін Г. В. Зображувальні (візуальні) джерела [Електронний ресурс] / Енциклопедія історії України: Україна–Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2019. – 842 с. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=2.2.3>

Папакін Г. В. Історичні джерела [Електронний ресурс] / Енциклопедія історії України: Україна–Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2019. – 842 с. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=2.2.1>

Папакін Г. В. Картографічні джерела [Електронний ресурс] / Енциклопедія історії України: Україна–Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2019. – 842 с. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=2.2.4>

Папакін Г. В. Усні джерела поведінкова традиція [Електронний ресурс] / Енциклопедія історії України: Україна–Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2019. – 842 с. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=2.2.5>

Рабенчук О. До питання про візуальне як джерело історичних досліджень // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – 2012. – 17. – С. 29–39. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/xxx_2012_17_29

Синиця Є. В. Археологічні джерела [Електронний ресурс] / Енциклопедія історії України: Україна–Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2019. – 842 с. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=2.2.9>

Сохань П. С. Джерелознавство історичне [Електронний ресурс] / Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – 688 с. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Dzhereloznavstvo_istorychne

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

[Державний архів Кіровоградської області. Анотований реєстр описів. Том І. Фонди періоду до 1917 року/ Державний архів Кіровоградської області; Упор.: Т.В.Базишена, О.К.Жук, Л.В.Равська, Т.В.Чвань, Ю.В.Чорна – Кіровоград, 2005. – 292 с.](#)

[Державний архів Кіровоградської області. Анотований реєстр описів. Том ІІ. Фонди періоду після 1917 р. Книга 1"/ Державний архів Кіровоградської області; Упор.: Тетяна Базишена, Олена Жук, Вікторія Кусмінська, Лілія Маренець, Лариса Пасічник, Ольга Покотило, Людмила Равська – Кіровоград, 2010. – 655 с.](#)

[Державний архів Кіровоградської області. Анотований реєстр описів. Том ІІ. Фонди періоду після 1917 р. Книга 2"/ Державний архів Кіровоградської області; Упор.: Тетяна Базишена, Олена Жук, Вікторія Кусмінська, Лілія Маренець, Лариса Пасічник, Ольга Покотило, Людмила Равська – Кіровоград, 2011. – 838 с.](#)

[Державний архів Кіровоградської області. Анотований реєстр описів. Том ІІ. Фонди періоду після 1917 р. Книга 3"/ Державний архів Кіровоградської області; Упор.: Оксана Дергачова, Лілія Маренець, Василь Орлик, Людмила Равська, Лариса Таляренко – Кіровоград, 2014. – 502 с.](#)

[Державний архів Кіровоградської області. Анотований реєстр описів. Том ІІ. Фонди періоду після 1917 р. Фонди окупаційного періоду"/ Державний архів Кіровоградської області; Упор.: Т.В.Базишена, О.К.Жук, Л.В.Маренець – Кіровоград, 2008. – 130 с.](#)

[Державний архів Кіровоградської області. Анотований реєстр описів. Том ІІ. Фонди періоду після 1917 р. Книга 4/ Державний архів Кіровоградської області; Упор.: Оксана Дергачова, Лілія Маренець, Василь Орлик, Лариса Таляренко, Сергій Толмачов, Андрій Цапурдєєв – Кропивницький, 2017. – 895 с.](#)

5.2. Методичне забезпечення

—

5.3. Інформаційні ресурси (перелік інформаційних ресурсів)

1. Сайт Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України – Режим доступу: <http://archeos.org.ua>
2. Сайт Інституту історії України – Режим доступу: <http://history.org.ua/>

3. Енциклопедія історії України – Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>
4. Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України – Режим доступу: [http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=brief_elib&S21ALL=\(%3C.%3EIHU%3D!%3C.%3E\)&S21SRW=dp&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=15&S21CNR=10](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=brief_elib&S21ALL=(%3C.%3EIHU%3D!%3C.%3E)&S21SRW=dp&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=15&S21CNR=10)
5. Періодичні та серійні видання Інституту історії України НАН України – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&S21SRW=name&S21SRD=UP&S21REF=10&S21CNR=50&S21STN=1&S21FMT=j_brief&C21COM=S&S21P03=VTYP=&S21STR=J

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнорукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).